

Тетяна Пономаренко,

доктор філософії у галузі психології,
завідувачка кафедри права та соціально-поведінкових наук,
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
"Відкритий міжнародний університет розвитку людини
"Україна" Білоцерківський інститут економіки та управління,
пров. 2-й Героїв Крут, 42, м. Біла Церква, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0949-1611>

Наталія Пасічник,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософських та політичних наук,
Білоцерківський національний аграрний університет,
Соборна площа, 8/1, м. Біла Церква, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1694-9906>

Марина Бухенська,

магістр з фінансів,
начальник навчального відділу,
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
"Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Білоцерківський інститут економіки та управління,
пров. 2-й Героїв Крут, 42, м. Біла Церква, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3893-4216>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАВЧАННІ: ІНСТРУМЕНТ ТА ЗАГРОЗА ДЛЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У статті проведено комплексне дослідження ставлення студентської молоді до принципів академічної доброчесності в умовах стрімкої цифровізації вищої освіти та активного впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ). Актуальність роботи зумовлена трансформацією освітнього ландшафту, де інструменти ШІ одночасно виступають як потужний засіб персоналізації навчання та як серйозний виклик етичним нормам і стандартам якості знань.

Проаналізовано теоретичні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо балансу між інноваціями та академічною етикою. Розглянуто ключові можливості, які відкриває ШІ (адаптивне навчання, доступність, підтримка викладачів), та ідентифіковано основні загрози (плагіат, зниження критичного мислення, етична упередженість алгоритмів). Особливу увагу приділено нормативному регулюванню, зокрема рекомендаціям МОН України та європейським принципам етичного ШІ (AI HLEG).

Емпіричну базу дослідження склали результати опитування 201 студента, проведеного восени 2025 року. Встановлено, що понад 80% респондентів використовують ШІ у навчанні, переважно для пошуку ідей (72%) та стилістичного корегування текстів (46%). Виявлено, що 88% студентів не вважають використання ШІ порушенням доброчесності, якщо він виконує допоміжну роль. Проте, результати демонструють високий рівень усвідомлення ризиків: 68% опитаних побоюються зниження самостійності, а 64% – втрати навичок критичного мислення. За критерієм Фішера встановлено статистично значущі відмінності у використанні ШІ між студентами різних форм навчання (фемп. = 5,66; $p \leq 0,01$) за відсутності гендерних відмінностей (фемп. = 1,332).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для розробки інституційних політик закладів вищої освіти, спрямованих на формування культури відповідального використання ШІ. Зроблено висновок про необхідність переходу від стратегій заборони до стратегій інтеграції ШІ в освітній процес із чітким дотриманням етичних рамок та розвитком інтелектуальної ініціативи здобувачів.

Ключові слова: штучний інтелект, академічна доброчесність, студенти, вища освіта, освітній процес, цифровізація освіти, науково-дослідницька діяльність студентів, етика штучного інтелекту, критичне мислення.

Вступ і сучасний стан досліджуваної проблеми.

Сучасний світ характеризується стрімкою цифровізацією всіх сфер життя суспільства (соціальна, професійна, медична, освітня тощо). Тому дослідження ставлення здобувачів вищої освіти до академічної доброчесності та вплив штучного інтелекту (ШІ) на її дотримання є надзвичайно актуальним. З одного боку, академічна доброчесність слугує фундаментом якісної освіти, сприяє формуванню етичних норм і підтримці високих стандартів у науковій та освітній діяльності. З іншого боку, стрімкий розвиток технологій, зокрема, штучного інтелекту, створює нові виклики для дотримання цих норм. Інструменти ШІ, такі як генератори тексту, автоматичні перекладачі, аналітичні системи та платформи для перевірки текстів можуть значно спростувати виконання навчальних завдань та водночас відкривають можливості для академічних порушень. Зокрема, плагіату або автоматизованого створення робіт таких, як семінарських і практичних завдань, рефератів, написання кваліфікаційних робіт та реалізація науково-дослідницької діяльності без осмисленого залучення студента.

Відтак, важливо зрозуміти, як саме студенти сприймають академічну доброчесність у цифрову епоху, які фактори впливають на їхню поведінку та як використання ШІ може як сприяти, так і шкодити дотриманню етичних норм у навчанні. Результати дослідження мають практичне значення для розробки ефективних освітніх стратегій, що враховують технологічні реалії, сприяють формуванню етичної свідомості студентів і знижують ризики недоброчесної поведінки. Таким чином, дослідження цієї теми дозволяє поєднати етичні та технологічні аспекти, що є необхідним у світі динамічних змін в освітній сфері.

Проблема використання штучного інтелекту в освітньому процесі з огляду на академічну доброчесність викликає значний академічний інтерес і знайшла відображення у працях як вітчизняних, так і закордонних науковців. Так, вчені (Rasul et al., 2024) вважають, що для закладів вищої освіти вкрай важливо збалансувати використання ШІ для покращення навчання студентів з його етичним і відповідальним використанням під час освітнього процесу. Автори дослідження пропонують комплексну структуру академічної доброчесності, яка зосереджується на трьох ключових зацікавлених сторонах: студентах, викладачах та установах. А також висувають вісім стратегій, починаючи від спільного навчання для студентів і закінчуючи розробкою комплексної політики ШІ для навчальних закладів щодо підтримки академічної доброчесності серед студентів. При цьому, австрійські науковці (Gruenhagen et al., 2024) вважають, що надмірне використання здобувачами освіти ШІ, може призвести до руйнування сектора вищої освіти. Вони почали гостру дискусію, дослідивши ставлення студентів до використання ШІ в навчанні. Відтак, їх дослідження показало, що більше третини студентів використовували ШІ для виконання завдань і не сприймають це як порушення академічної доброчесності. Також важливо наголосити, що ШІ схильний

до помилок і фальсифікації інформації, що створює ризик для професіоналізму, етики та доброчесності. Ці обмеження водночас нівелюють цінність ШІ для студентів, не даючи очікуваних результатів. Відтак, використання здобувачами ШІ в навчанні потребує ще більшої уважності та постійної перевірки представленої інформації (Geoffrey, 2023).

Водночас серед дослідників даної проблеми є і позитивна точка зору щодо впливу ШІ на академічну успішність здобувачів вищої освіти. Так, вчені стверджують, що ШІ розвиває методологічний ландшафт (Adewale et al., 2024). Інтеграція штучного інтелекту в науково-освітню діяльність має потенціал для покращення здібностей студентів до навчання, а ШІ може допомогти студентам удосконалити свої навички академічного письма. Крім того, ChatGPT можна використовувати для навчання студентів в якості віртуальних репетиторів (деяким студентам психологічно простіше звернутися із запитаннями до ChatGPT, аніж до своїх викладачів). Разом з тим, науковці застерігають, що через свої обмеження інструменти штучного інтелекту не можуть замінити викладачів-людей (Balalle & Pannilage, 2025).

Дослідження українських науковців (Толочко, Бордюг & Міронець, 2023) підкреслюють, що активне впровадження ШІ в освіту та науку створює нові можливості для підтримки навчання й обробки даних, але водночас суттєво загострює питання академічної доброчесності. Науковці наголошують на ризиках плагіату, фабрикації, фальсифікації та зниженні критичного мислення через неконтрольоване використання інструментів ШІ, зокрема ChatGPT. Дослідники підкреслюють необхідність формування чітких політик використання ШІ, прозорого декларування його участі, розвитку етичної культури, впровадження змішаних моделей оцінювання, а також підготовки викладачів і студентів до відповідального застосування цифрових інструментів. Головний висновок дослідників полягає в тому, що без розробки системних заходів, механізмів контролю та освітніх стратегій ШІ може стати джерелом порушень академічної доброчесності замість очікуваного підсилення освітнього процесу.

В свою чергу, вчені (Benke & Szöke, 2024) наголошують на важливості зміни цінностей у відповідь на поточні зміни. Основні цінності, такі як етика та академічна доброчесність, залишаються незмінними. Вони вимагають інтеграції нових, а саме: встановлення чітких керівних принципів і етичних стандартів для впровадження ШІ в освіту. Мета полягає в тому, щоб створити навчальне середовище, яке б отримало переваги від ШІ, зберігаючи при цьому високі етичні стандарти.

Мета та завдання. Метою є комплексне дослідження трансформації уявлень студентів про академічну доброчесність в умовах активного впровадження інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній процес, а також виявлення ключових ризиків та можливостей, що виникають при взаємодії здобувачів освіти з генеративними технологіями. **Завдання:** 1. здійснити

теоретичний аналіз впливу штучного інтелекту на академічне середовище, визначивши основні можливості та етичні виклики для сучасної вищої освіти; 2. визначити ставлення здобувачів освіти до норм академічної доброчесності в контексті застосування ШІ; 3. виявити та систематизувати ключові ризики, що виникають при надмірному використанні ШІ студентами.

Сучасна вища освіта переживає стрімкі зміни під впливом розвитку технологій штучного інтелекту, що водночас відкривають значні можливості та породжують нові виклики. Так, вітчизняні вчені (Партико та ін., 2024) зауважують, що *ШІ зумовлює низку викликів та відкриває багато можливостей для здобувачів освіти*. Так, автори виокремлюють наступні *можливості*:

- персоналізація навчання, що реалізується в індивідуальних освітніх маршрутах та наявності адаптивних платформ, що підлаштовуються під рівень знань, що робить можливим врахування інтересів, здібностей і темпу навчання;

- підвищення доступності освіти через автоматичний переклад текстів і лекцій, доступ до матеріалів для людей з інвалідністю (голосовий контроль, текстові описи тощо) та подолання географічних та соціальних бар'єрів;

- покращення якості навчання за допомогою аналізу великих масивів даних про успішність студентів і можливість раннього виявлення проблем у навчанні;

- підтримка викладачів через зменшення адміністративного навантаження та швидкий аналіз наукових трендів, можливим є також більш ефективне планування занять, що позитивно впливатиме й на студентів;

- розширення навчальних можливостей за допомогою впровадження більшої кількості інтерактивних та імерсивних технологій, створення віртуальних лабораторій та реалізацію ігрових методів навчання.

Окремо хочемо підкреслити *можливості в залученні ШІ* в науково-дослідницьку діяльність студентів, а саме:

- розширення можливостей для наукових досліджень через доступ до великих масивів даних, автоматизованих систем аналізу та інструментів обробки інформації, що спрощують пошук наукових джерел, виявлення закономірностей і формування гіпотез;

- сприяння розвитку дослідницьких навичок завдяки використанню спеціалізованих цифрових платформ, де студенти можуть моделювати процеси, проводити віртуальні експерименти та апробувати результати без необхідності дорогого обладнання;

- підвищення якості наукових робіт шляхом застосування інтелектуальних помічників для аналізу текстів, перевірки наукової новизни, виявлення помилок та покращення структури і стилю написання;

- спрощення співпраці між студентами та викладачами через онлайн-інструменти, що дозволяють вести спільні проекти, обмінюватися даними, створювати колективні дослідницькі бази та координувати етапи виконання дослідження;

- підсилення академічної мобільності та міждисциплінарності завдяки можливості долучатися до між-

народних наукових проєктів, брати участь у глобальних дослідницьких ініціативах, працювати з закордонними архівами та публікувати результати на світових платформах.

- Разом з тим, розвиток ШІ створює й *виклики для системи освіти* (Партико та ін., 2024; Тимохіна та ін., 2024):

- порушення академічної доброчесності, а саме ризик підробки навчальних матеріалів (фейкові тексти, коди, зображення), можливість створення неправдивих результатів за допомогою ШІ, використання ШІ для списування чи написання робіт без участі студента;

- несанкціонований доступ до навчальних завдань, коли відбувається витік тестових питань і завдань чи використання алгоритмів для отримання прихованих матеріалів;

- етичні проблеми, такі як упередженість алгоритмів, що може впливати на результати навчання чи ризики порушення конфіденційності даних та небезпека надмірної залежності від ШІ;

- негативний вплив на розвиток критичного мислення, а саме надмірна довіра здобувачів освіти до автоматизованих відповідей та зниження навичок самостійного пошуку та аналізу інформації, що викликає ризик сприйняття фейкових новин і недостовірних даних, окрім того, автоматизація завдань може зменшувати мотивацію до мислення і самостійної роботи;

- ризики знецінення автентичної індивідуальної роботи студентів та викладачів через недоброчесне використання ШІ для створення академічних матеріалів без належного визнання джерел та розуміння їх походження, що підриває фундаментальні засади академічної доброчесності, породжуючи етичні проблеми, пов'язані з авторством та автентичністю наукових праць;

- ризики порушення академічної доброчесності через ШІ, оскільки алгоритми можуть генерувати тексти, важкі для перевірки, що спричиняє побоювання освітньої спільноти щодо чесності виконання робіт, а також призводить до збільшення кількості випадків плагіату і шахрайства;

- ризик генерації фейкових результатів дослідження: ШІ може створювати правдоподібні, але вигадані дані, посилання чи статистику. Студенти, покладаючись на такі матеріали без ретельної перевірки, ризикують будувати дослідження на недостовірних джерелах, що підриває наукову цінність роботи та порушує принципи академічної доброчесності.

Разом з тим, науковці пропонують підходи до подолання вказаних викликів, а саме: створення методів виявлення фейкових матеріалів (аналіз текстів, кодів тощо); захист навчальних матеріалів через шифрування та авторизацію; розробка етичних принципів використання ШІ в освіті; формування культури академічної доброчесності (лекції, семінари, тренінги); введення навчальних програм для студентів та викладачів, спрямованих на підвищення їх обізнаності щодо етики використання ШІ; стимулювання створення інструментів на базі ШІ, які сприяють розвитку критичного мислен-

ня; впровадження інституційних механізмів, таких як Комісія з питань доброчесності, SAIUP тощо (Тимохіна та ін., 2024).

При цьому, варто зазначити, що у рамках проведеного авторами попереднього дослідження (Пасічник та ін., 2025) ставлення студентів до академічної доброчесності було встановлено, що більшість здобувачів освіти загалом обізнані з поняттям та основними принципами академічної доброчесності, закріпленими як у міжнародних підходах (зокрема глосарії ENAI), так і у вітчизняному законодавстві (ст. 42 Закону України «Про освіту»). Студенти продемонстрували високий рівень розуміння таких ключових аспектів, як чесність під час оцінювання, самостійне виконання навчальних завдань, уникнення плагіату та дотримання авторського права. Емпіричні дані засвідчили, що 78% респондентів добре знайомі з поняттям академічної доброчесності, при цьому 75% знають про наявність відповідного кодексу у своїх закладах освіти. Більшість опитаних правильно ідентифікують порушення академічної доброчесності, розуміють сутність плагіату та орієнтуються у нормативних документах, що регламентують правила доброчесної поведінки.

У контексті сучасних викликів було також встановлено, що фактори, пов'язані з масовізацією та комерціалізацією освіти, розвитком цифрових технологій, дистанційним навчанням і умовами воєнного стану, значною мірою впливають на рівень дотримання академічної доброчесності. Студенти відзначають технічні перешкоди, емоційне виснаження, нерівний доступ до ресурсів і перевантаженість як чинники, що можуть ускладнювати самостійне виконання завдань (Пасічник та ін., 2025).

Таким чином, результати попереднього дослідження свідчать про загалом позитивне ставлення студентської

молоді до норм та принципів академічної доброчесності, високий рівень обізнаності та прагнення до самостійного виконання навчальних завдань. Водночас виявлено потребу у подальшому розвитку освітніх стратегій, що сприятимуть підвищенню рівня академічної культури, зокрема в умовах цифровізації освіти та зростаючого використання технологій штучного інтелекту. Ці висновки створюють аналітичне підґрунтя для дослідження взаємозв'язку між академічною доброчесністю та використанням ШІ.

На підставі виявлених викликів, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в освітньому процесі (зокрема ризиків академічної недоброчесності, етичних загроз, підробки навчальних матеріалів та надмірної залежності студентів від цифрових інструментів) Міністерством освіти і науки України було розроблено рекомендації «Штучний інтелект у закладах вищої освіти: рекомендації для викладачів, студентів і працівників ЗВО» (Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти, 2025). Ці настанови покликані забезпечити безпечне, відповідальне та ефективне використання технологій ШІ у навчальному середовищі, сприяти формуванню культури доброчесності й водночас підтримати інноваційний розвиток вищої освіти. Так, представлені принципи етичного й відповідального використання систем ШІ у вищій освіті ґрунтуються на семи керівних принципах етики для надійного ШІ, розроблених у 2019 р. незалежною експертною групою AI HLEG, призначеною Європейською комісією, та представлені в таблиці 1.

Підбиваючи підсумки теоретичних пошуків, можна зазначити, що штучний інтелект має значний потенціал для персоналізації навчання, підвищення доступності

Таблиця 1

Основні принципи етичного й відповідального використання систем ШІ у вищій освіті

Принцип	Коротке пояснення	Приклад
Контроль з боку людини	ШІ має працювати під наглядом людини, підтримуючи прийняття рішень. Людина повинна контролювати розробку, впровадження та результати, щоб уникнути помилок і враховувати етичні норми.	Викладач переглядає та затверджує результати автоматичного оцінювання.
Технічна надійність і безпека	Системи ШІ мають бути стійкими до збоїв, мати механізми резервного відновлення та захисту від незаконного доступу, що гарантує безпечне та стабільне використання в освіті.	Платформа зберігає резервні копії даних та блокує підозрілі входи.
Конфіденційність й управління даними	ШІ повинен надійно захищати персональні дані, збирати лише потрібну інформацію та використовувати її згідно із законодавством і за згодою користувачів, дотримуючись стандартів безпеки.	Система аналізує прогрес студентів лише на основі даних, дозволених ними.
Прозорість	Рішення ШІ мають бути зрозумілими. Користувачі повинні знати, коли та як працює ШІ, розуміти логіку персоналізованих рекомендацій і можливі обмеження алгоритму.	Студент бачить пояснення, чому система рекомендувала певний навчальний матеріал.
Різноманітність, недискримінація і справедливість	ШІ повинен уникати будь-яких упереджень, забезпечувати інклюзію та рівний доступ до освітніх можливостей незалежно від статі, віку, культурного чи соціального середовища.	Алгоритм не занижує оцінки студентів за мовними помилками несуттєвими для змісту.
Суспільний та екологічний добробут	Технології ШІ мають застосовуватися відповідально, не шкодити людині чи довкіллю, враховувати довгостроковий вплив на суспільство та сприяти сталому розвитку.	Університет обирає енергоефективні сервери для роботи ШІ-систем
Підзвітність	Система має мати чіткі механізми аудиту, контролю та відповідальності за її роботу. Користувачі повинні мати можливість оскаржити рішення ШІ та отримати відшкодування у разі шкоди.	Університет проводить регулярні перевірки алгоритмів, що впливають на оцінювання.

та покращення якості освітніх процесів. Водночас його застосування пов'язане з ризиками щодо академічної доброчесності, технічної безпеки, етичних питань та розвитку критичного мислення. Запроваджені принципи слугують основою для формування відповідального та безпечного використання ШІ. Ці принципи сприяють створенню інклюзивного, справедливого й прозорого освітнього середовища, у якому ШІ працює як інструмент підсилення навчання, підтримує учасників освітнього процесу та забезпечує етичність і довіру.

Методи дослідження. Емпіричне дослідження проводилось восени 2025 року на базі Білоцерківського інституту економіки та управління Університету «Україна» та Білоцерківського національного аграрного університету. Вибірку склали 201 студент, віком 18–43 роки, різних спеціальностей («Психологія», «Право», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Маркетинг») і курсів (1 курс – 22%, 2 курс – 27%, 3 курс – 20% і 4 курс – 31%), з них 125 дівчат (62%) і 76 юнаків (38%). 38% вибірки склали студенти денної форми і 62% – заочної форми навчання. Варто також зауважити, що студенти денної форми навчання ж представниками юнацького віку (16–23 років), а заочної – переважно (82%) дорослого віку (30–43 років). Участь у дослідженні була добровільною.

У рамках дослідження було застосовано анкетування як основний метод збору емпіричних даних. Студентам було надіслано анкету у форматі Google Forms, що забезпечувало зручність заповнення та автоматизований збір відповідей. Анкета містила питання, спрямовані на виявлення ставлення студентів до академічної доброчесності та їх практик і досвіду використання штучного інтелекту (ШІ) у навчальному процесі. Питання мали різну форму: закриті (варіанти відповіді), відкриті (для розгорнутих відповідей) та шкальні (оцінка за певною шкалою), що дозволяло отримати як кількісні, так і якісні дані. Отримані результати були проаналізовані з використанням статистичних та описових методів, що дозволило окреслити основні тенденції у ставленні студентів до академічної доброчесності та їх поведінки при використанні ШІ у навчанні. Також в дослідженні був використаний критерій кутового пе-

ретворенні Фешера, що дозволив визначити гендерні особливості та порівняти показники використання інструментів штучного інтелекту студентами денної та заочної форм навчання.

Результати дослідження. Встановлено, що найбільша частка респондентів (40%) відповіли, що іноді використовують штучний інтелект під час навчання. 29% зазначили, що рідко вдаються до таких інструментів. 15% опитаних користуються ШІ регулярно, тобто постійно застосовують його для виконання навчальних завдань. Натомість 16% респондентів ніколи не використовують штучний інтелект у навчальному процесі. Отже, можна зробити висновок, що переважна більшість студентів (понад 80%) хоча б іноді вдаються до використання ШІ, що свідчить про зростаючу роль таких технологій в освітньому середовищі.

При цьому, найпопулярнішим способом використання ШІ є пошук ідей або натхнення для творчих завдань (72%). На другому місці є виправлення граматичних або стилістичних помилок з результатом (46%). Третім за популярністю способом є допомога у виконанні складних завдань, який обрали 35%. Генерацію текстів для рефератів або есе обрали 15%.

Далі було встановлено ставлення здобувачів освіти до використання ШІ у навчальній діяльності. Отримані результати представлені на рисунку 1.

Отримані дані свідчать про переважно помірковано-позитивне та умовне ставлення до застосування ШІ. Найбільша частка респондентів (50%) зазначила, що допустимість використання ШІ залежить від контексту та мети його застосування. Така позиція демонструє усвідомлення складності проблеми й розуміння того, що сама по собі технологія не є ані однозначним порушенням, ані безумовно прийнятним інструментом, а вирішальним чинником є спосіб і мета її використання.

Значна частка опитаних (40%) вважає використання ШІ прийнятним за умови, що він виконує функцію допоміжного інструменту (пошук інформації, генерація ідей, перевірка тексту тощо), але не підміняє самостійну роботу здобувача освіти. Це свідчить про розмежування студентами понять «підтримка навчання» та «делегування академічної відповідальності», що

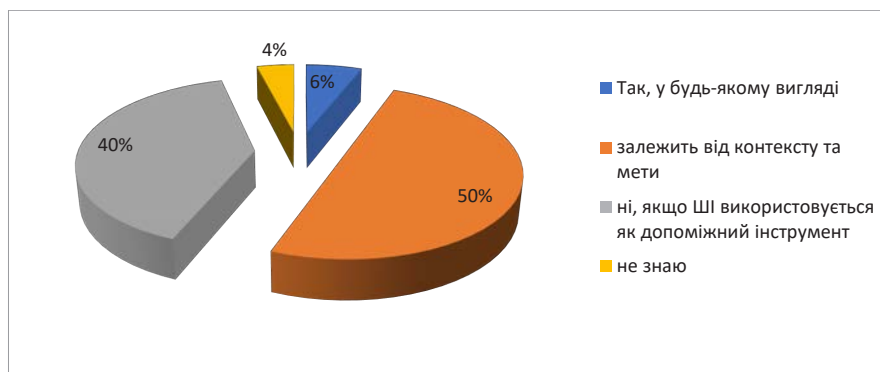

Рис. 1. Розподіл відповідей здобувачів освіти щодо допустимості використання штучного інтелекту в навчальному процесі (у %)

є важливим маркером сформованого уявлення про межі академічно доброчесної поведінки.

Лише 6% респондентів дотримуються категоричної позиції, розглядаючи використання ШІ як порушення академічної доброчесності у будь-якому випадку. Такий результат може відображати занепокоєння щодо ризиків зловживань, втрати самостійності або зниження якості навчальних результатів. Водночас незначна частка цієї групи свідчить про те, що радикально заборонний підхід не є домінуючим серед опитаних.

4% учасників обрали варіант «не знаю», що може вказувати на недостатню поінформованість про нормативні вимоги або на відсутність чітких інституційних політик щодо використання ШІ в освітньому процесі.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що 90% опитаних допускають використання ШІ за певних умов, що вказує на запит здобувачів освіти на нормативне врегулювання, чіткі рекомендації та формування культури відповідального використання цифрових інструментів. Таким чином, проблема використання ШІ в освіті сприймається не стільки як технологічна загроза, скільки як етичний та регуляторний виклик, що потребує балансу між інноваційністю та дотриманням принципів академічної доброчесності.

Досліджено, що 83% студентів денної форми і 45% заочної форми навчання використовують різні інструменти ШІ при виконанні академічних завдань. Доведено статистично значущі відмінності у використанні ШІ між студентами денної та заочної форм навчання ($\varphi_{\text{емп.}} = 5,66$; $p \leq 0,01$). Студенти денної форми достовірно частіше застосовують інструменти ШІ у навчальному процесі, тоді як заочники демонструють нижчу інтенсивність його використання.

Виявлено, що 94% юнаків і 89% дівчат використовують інструменти ШІ у навчальній діяльності. Відтак, статистично значущих гендерних відмінностей у використанні ШІ не виявлено ($\varphi_{\text{емп.}} = 1,332$), що свідчить про однакову інтенсивність і характер застосування інструментів штучного інтелекту як серед студенток, так і серед студентів.

Важливою була і думка студентів щодо політики університетів стосовно використання ШІ. Так, 15% учасників дослідження підкреслили, що заклади освіти мають чітко встановити правила екологічного використання ШІ у роботах студентів та викладачів. 60% зазначили, що всю відповідальність несуть самі здобувачі освіти. І 25% не готові відповісти, хто саме має регулювати використання студентами можливостей ШІ у навчальній діяльності.

Також за результатами дослідження були виокремлені деякі ризики, на думку студентів, щодо використання ШІ для виконання навчальних завдань. Отримані результати висвітлені в рисунку 2.

Опитування щодо ризиків використання штучного інтелекту у навчальному процесі виявило кілька ключових ризиків, на думку респондентів, кожен з яких має серйозні освітні наслідки.

Найбільш поширеним ризиком було названо зниження рівня самостійності, який зазначили 68% опитаних. Це свідчить про стурбованість тим, що студенти можуть надмірно покладатися на ШІ у виконанні завдань, втрачаючи здатність самостійно аналізувати, досліджувати та формулювати думки. Коли технологія замінює процес мислення, студент не вчиться самостійно долати інтелектуальні виклики, що знижує якість його навчального досвіду.

На другому місці – втрата навичок критичного мислення, яку відзначили 64% респондентів. Це глибша проблема, ніж просто відсутність самостійності. Критичне мислення – ключова навичка для успішного навчання та життя у сучасному світі. Якщо ШІ постійно надає готові відповіді, студенти можуть припинити ставити під сумнів інформацію, не шукатимуть альтернативні точки зору та не розвиватимуть аналітичне мислення.

Збільшення кількості плагіату, яке зазначили 44% респондентів, також становить серйозну загрозу. Використання ШІ для створення текстів або відповідей без належного посилання чи переформулювання може призвести до академічних порушень. Це питання стає

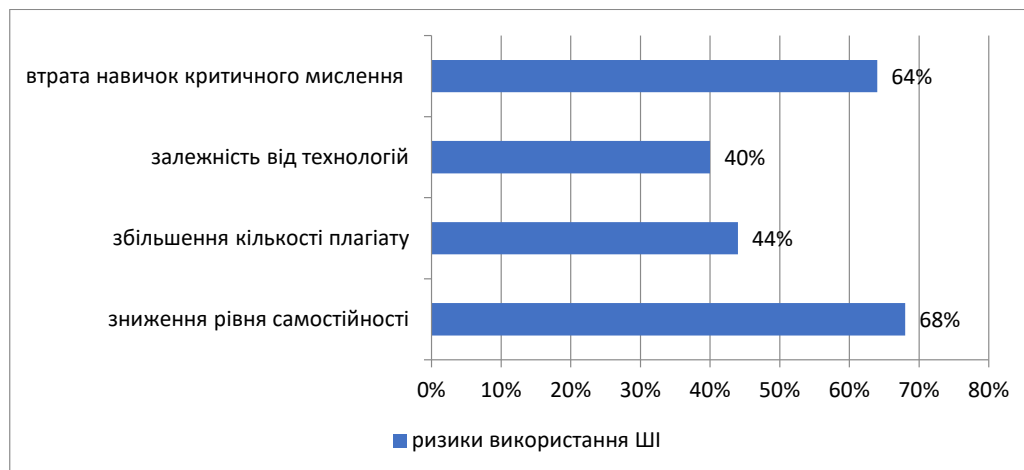

Рис. 2. Ризики щодо використання ШІ студентами

особливо критичним у контексті доброчесності: навіть якщо студент не мав на меті шахрайство, недотримання правил цитування або використання згенерованих матеріалів як власних – це формальний плагіат.

Ще одним важливим ризиком є залежність від технологій, на який вказали 40% респондентів. Постійне звернення до ШІ може викликати ефект «технологічної інвалідності», коли студент не в змозі впоратися із завданням без сторонньої допомоги. Така залежність обмежує розвиток гнучкості мислення, інтелектуальної ініціативи та впевненості у власних знаннях.

Таким чином, результати опитування показують, що, хоча ШІ пропонує значні можливості для підвищення ефективності навчання, його бездумне або надмірне використання несе серйозні ризики для академічного розвитку. Найбільше занепокоєння викликають ті наслідки, які безпосередньо впливають на глибину та якість навчального процесу – втрата самостійності, критичного мислення та академічної доброчесності. Це підкреслює необхідність розробки чітких етичних та методичних рамок для інтеграції ШІ в освіту.

Дискусія. Отримані результати узгоджуються з висновками сучасних українських і зарубіжних дослідників щодо амбівалентного впливу ШІ на академічну доброчесність. Високий рівень використання ШІ студентами (понад 80%) співвідноситься з даними (Gruenhagen, 2024), де також зафіксовано активне застосування чат-ботів без сприйняття цього як прямого порушення. Подібно до (Benke & Szóke, 2024), більшість респондентів демонструють контекстуальне ставлення, визнаючи допустимість ШІ за умови його допоміжної ролі. Водночас побоювання щодо зниження автономності та критичного мислення (68% і 64%) підтверджують застереження (Geoffrey, 2023; Толочко та ін., 2023) стосовно ризику некритичного прийняття згенерованого контенту.

Результати також розвивають підхід (Rasul et al., 2024) щодо необхідності комплексної інституційної політики в умовах GenAI. Попри те, що 60% студентів покладають відповідальність на себе, лише 15% підтримують чітке нормативне регулювання з боку університету, що свідчить про нормативну невизначеність і підтверджує позиції українських науковців (Тимохіна та ін., 2024; Партико та ін., 2024). У цьому контексті рекомендації МОН України (2025) та принципи AI HLEG виступають важливою рамковою основою для поєднання інновацій та етичних стандартів.

Наукова цінність дослідження полягає у конкретизації змін у сприйнятті студентами академічної доброчесності в умовах поширення генеративних технологій. На відміну від праць, що акцентують переважно на ризиках, отримані результати відображають модель «умовної прийнятності» ШІ, де вирішальним є рівень особистого інтелектуального внеску студента. Це дає підстави трактувати доброчесність не як заборону технологій, а як регуляцію способів їх використання.

Практичне значення полягає у використанні результатів для оновлення інституційних політик, кодексів доброчесності та впровадження курсів з цифрової ети-

ки й критичного мислення. Доцільним є застосування змішаних форм оцінювання. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою практичних рекомендацій для студентів щодо відповідального «співавторства» людини і ШІ та вивченням довгострокового впливу ШІ на когнітивний розвиток студентів.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що штучний інтелект став невід'ємною частиною сучасного освітнього середовища, спричиняючи фундаментальні зміни у сприйнятті академічної доброчесності. Результати аналізу свідчать, що студенти демонструють високий рівень обізнаності з етичними нормами, проте схильні до прагматичного використання ШІ як допоміжного інструмента. Ключовим викликом є не сам факт наявності технологій, а ризик втрати здатності до самостійного аналізу та критичного оцінювання інформації.

Встановлено, що для збереження високих стандартів освіти заклади мають відійти від формального контролю на користь створення прозорих етичних принципів та навчання студентів відповідальному співавторству з ШІ. Зокрема, закладам вищої освіти доцільно: розробити та затвердити внутрішні положення щодо декларування використання ШІ у навчальних і наукових роботах; оновити кодекси академічної доброчесності з урахуванням специфіки генеративних технологій; запровадити обов'язкові модулі або тренінги з цифрової етики та критичного мислення; використовувати змішані форми оцінювання (усні захисти, проєктні та кейс-орієнтовані завдання), що передбачають перевірку індивідуального внеску студента; створити консультативні або етичні комісії з питань використання ШІ в освітньому процесі. Головним акцентом подальших освітніх стратегій має стати розвиток критичного мислення, яке дозволить здобувачам використовувати потенціал алгоритмів без шкоди для власного інтелектуального зростання. Подальші дослідження варто спрямувати на розробку конкретних методик оцінювання робіт, що виключають можливість недоброчесної автоматизації виконання завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Партико Н. В., Смирнова І. М., Житомирська Т. М. Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту: виклики та можливості для здобувачів освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 72. С. 265–268. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.53>
2. Пасічник Н.С., Пономаренко Т.І., Бухенська М.С. Академічна доброчесність студентів: результати та рекомендації. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*. 2025. № 6 (36). С. 1347–1362. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-1347-1362](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1347-1362)
3. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти. *МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf> (дата звернення: 06.01.2026)
4. Тимохіна В.О., Юрченко В.С., Наливайко О.О. Академічна доброчесність VS штучний інтелект: етична дискусія в освітньому просторі. *Цифрова трансформа-*

ція освіти й науки: зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. С. 202–207.

5. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронець Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 2 (62). С. 25–32. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>

6. Adewale M. D., Azeta A., Abayomi-Alli A., Sambo-Magaji A. Impact of artificial intelligence adoption on students' academic performance in open and distance learning: A systematic literature review. *Heliyon*. 2024. № 10 (22). e40025. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e40025>

7. Balalle H., Pannilage S. Reassessing academic integrity in the age of AI: A systematic literature review on AI and academic integrity. *Social Sciences & Humanities Open*. 2025. № 11. e101299. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101299>

8. Benke E., Szöke A. Academic Integrity in the Time of Artificial Intelligence: Exploring Student Attitudes. *Italian Journal of Sociology of Education*. 2024. № 16 (2). pp. 91–108. <https://doi.org/10.14658/PUPJ-IJSE-2024-2-5>

9. Geoffrey M. Currie Academic integrity and artificial intelligence: is ChatGPT hype, hero or heresy?. *Seminars in Nuclear Medicine*. 2023. № 5 (53). pp. 719–730. <https://doi.org/10.1053/j.semnuclmed.2023.04.008>

10. Gruenhagen J. H., Sinclair P. M., Carrol Julie-Anne, Baker P., Wilson A., Demant D. The rapid rise of generative AI and its implications for academic integrity: Students' perceptions and use of chatbots for assistance with assessments. *Computers and Education: Artificial Intelligence*. 2024. № 7. № 100273. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100273>

11. Rasul T., Nair S., Kalendra D., and all. Enhancing academic integrity among students in GenAI Era: A holistic framework. *The International Journal of Management Education*. 2024. № 3 (22). e101041. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2024.101041>

REFERENCES

1. Partiko, N. V., Smyrnova, I. M., & Zhytomirska, T. M. (2024). Akademichna dobrochesnist v epokhu shtuchnoho intelektu: vyklyky ta mozhlyvosti dlia zdobuvachiv osvity [Academic integrity in the era of artificial intelligence: Challenges and opportunities for learners]. *Innovatsiina pedahohika*, 72, 265–268. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.53> [in Ukrainian].

2. Pasichnyk, N. S., Ponomarenko, T. I., & Bukhenska, M. S. (2025). Akademichna dobrochesnist studentiv: rezultaty ta rekomendatsii [Academic integrity of students: Results and recommendations]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriiia «Pedahohika»*, 6(36), 1347–1362. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-1347-1362](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1347-1362) [in Ukrainian].

3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2025). Rekomendatsii shchodo vidpovidalnoho vprovadzhennia ta vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v zakladakh vyshchoi osvity [Recommendations for responsible implementation and use of artificial intelligence technologies in higher education institutions]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf> [Accessed 06.01.2026]

4. Tymokhina, V.O., Yurchenko, V.S., Nalyvaiko, O.O. (2024). Akademichna dobrochesnist VS shtuchnyi intelekt: etychna dyskusiiia v osvitnomu prostori. [Academic Integrity VS Artificial Intelligence: An Ethical Debate in the Educational Space]. *Tsyfrova transformatsiia osvity y nauky: zb. materialiv dop. uchasn. II vseukr. nauk.-prakt. konf. Kharkiv: KhNPU imeni H.S. Skovorody*, p. 202–207. [in Ukrainian].

5. Tolochko, S. V., Bordiug, N. S., & Mironets, L. P. (2023). Akademichna dobrochesnist ta shtuchnyi intelekt v osvitnii i naukovii diialnosti [Academic integrity and artificial intelligence in educational and scientific activities]. *Innovatsiina pedahohika*, 2(62), 25–32. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4> [in Ukrainian].

6. Adewale, M. D., Azeta, A., Abayomi-Alli, A., & Sambo-Magaji, A. (2024). Impact of artificial intelligence adoption on students' academic performance in open and distance learning: A systematic literature review. *Heliyon*, 10(22), e40025. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e40025>

7. Balalle, H., Pannilage, S. (2025). Reassessing academic integrity in the age of AI: A systematic literature review on AI and academic integrity. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, e101299. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101299>

8. Benke, E., & Szöke, A. (2024). Academic integrity in the time of artificial intelligence: Exploring student attitudes. *Italian Journal of Sociology of Education*, 16(2), 91–108. <https://doi.org/10.14658/PUPJ-IJSE-2024-2-5>

9. Currie, G. M. (2023). Academic integrity and artificial intelligence: Is ChatGPT hype, hero or heresy? *Seminars in Nuclear Medicine*, 53(5), 719–730. <https://doi.org/10.1053/j.semnuclmed.2023.04.008>

10. Gruenhagen, J. H., Sinclair, P. M., Carrol, J.-A., Baker, P., Wilson, A., & Demant, D. (2024). The rapid rise of generative AI and its implications for academic integrity: Students' perceptions and use of chatbots for assistance with assessments. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 7, e100273. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100273>

11. Rasul, T., Nair, S., Kalendra, D., et al. (2024). Enhancing academic integrity among students in GenAI Era: A holistic framework. *The International Journal of Management Education*, 22(3), e101041. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2024.101041>

Tetiana Ponomarenko,
Doctor of Philosophy in Psychology,
Head of the Law and Social and Behavioral Sciences Department,
Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution "Open International University of Human Development
"Ukraine" Bila Tserkva Institute of Economics and Management
42, Heroiv Krut Ave., Bila Tserkva, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0949-1611>

Nataliia Pasichnyk,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Philosophical and Political Sciences Department,
Bila Tserkva National Agrarian University,
8/1 Soborna Square, Bila Tserkva, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1694-9906>

Maryna Bukhenska,
Master of Finance,
Head of the Academic Department,
Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution
"Open International University of Human Development "Ukraine" Bila Tserkva Institute of Economics and Management
42, Heroiv Krut Ave., Bila Tserkva, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3893-4216>

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: A TOOL AND A THREAT TO ACADEMIC INTEGRITY

The article presents a comprehensive research of students' attitudes toward the principles of academic integrity in the context of the rapid digitalization of higher education and the active implementation of artificial intelligence (AI) technologies. The relevance of the research is driven by the transformation of the educational landscape, in which AI tools simultaneously function as a powerful means of personalizing learning and as a significant challenge to ethical norms and standards of educational quality.

Theoretical approaches proposed by domestic and international scholars concerning the balance between innovation and academic ethics are analyzed. Key opportunities enabled by AI—such as adaptive learning, increased accessibility, and instructional support for educators—are examined, and major threats are identified, including plagiarism, the decline of critical thinking, and algorithmic ethical bias. Particular attention is paid to regulatory frameworks, specifically the recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the European principles of ethical AI (AI HLEG).

The empirical basis of the research consists of the results of a survey of 201 students conducted in autumn 2025. The findings indicate that more than 80% of respondents use AI in their learning activities, primarily for idea generation (72%) and stylistic text editing (46%). It was found that 88% of students do not consider the use of AI a violation of academic integrity when it performs an auxiliary function. At the same time, the results demonstrate a high level of awareness of potential risks: 68% of respondents express concern about reduced learner autonomy, while 64% fear the loss of critical thinking skills. According to Fisher's criterion, statistically significant differences in AI use were found between students of different modes of study ($\varphi_{emp} = 5.66$; $p \leq 0.01$), while no gender differences were detected ($\varphi_{emp} = 1.332$).

The practical significance of the findings lies in their potential application to the development of institutional policies in higher education institutions aimed at fostering a culture of responsible AI use. The research concludes that there is a need to shift from prohibition-based strategies to approaches focused on the integration of AI into the educational process, ensuring strict adherence to ethical frameworks and promoting the development of students' intellectual initiative.

Key words: artificial intelligence, academic integrity, students, higher education, educational process, digitalization of education, student research activity, AI ethics, critical thinking.

*Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.04.2026*